

Janusz Gręźlikowski

"Między prawowiernością a swobodą poszukiwań teologicznych. Materiały spotkania wykładowców prawa kanonicznego WSD Diecezji Radomskiej, Radom 6-7 listopada 2002 roku", pod red. Adama Kaczora, Lublin 2003 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 46/3-4, 295-299

2003

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

uważał on, że uczestnictwo w pracach Soboru rodzi zobowiązanie do spłacenia długu wobec niego, zwłaszcza poprzez pracę na rzecz odnowy Kościoła, stąd też aktywnie włączył się w proces realizacji soborowych postanowień w życiu Kościoła krakowskiego jak i polskiego. Soborowa nauka odnosząca się do wiernych świeckich znalazła swoje odzwierciedlenie w pasterskiej posłudze Kardynała.

Konkludując można stwierdzić, że czytelnik polski otrzymał logiczną, pogłębioną i interesującą publikację z zakresu teologii laikatu z dosyć sporą warstwą prawną. Autor ukazując wiernych świeckich i ich zadania w życiu Kościoła na tle biskupiej posługi kard. K. Wojtyły przyczynia się do pogłębienia zagadnień niezwykle ważnych w Kościele polskim, gdzie świadomość tych zadań wśród wiernych i ich zaangażowanie nie jest zbyt wielkie. Ponadto recenzowana książka zawiera wiele interesujących informacji z życia papieża Jana Pawła II z okresu jego pasterskiej posługi w Kościele krakowskim. Daje to pełniejszy obraz Jego osobowości i obecnego nauczania.

ks. Józef Wroceński SCJ

***Między prawowiernością a swobodą poszukiwań teologicznych. Materiały spotkania wykładowców prawa kanonicznego (WSD Diecezji Radomskiej, Radom 6-7 listopada 2002 roku).* Pod redakcją ks. Adama Kaczora, Lublin 2003, 160 s.**

Prezentowana publikacja jest owocem spotkania wykładowców prawa kanonicznego w wyższych seminariach duchownych diecezjalnych i zakonnych z całej Polski, jakie miało miejsce w dniach 6 i 7 listopada 2002 r. w Wyższym Seminarium Duchownym Diecezji Radomskiej w Radomiu. Temat: *między prawowiernością a swobodą poszukiwań* i wybór miejsca spotkania był inspirowany możliwością udziału w obradach biskupa radomskiego dra Zygmunta Zimowskiego, który przed objęciem biskupstwa radomskiego przez ponad dwadzieścia lat pracował w Kongregacji Nauki Wiary.

Całość publikacji, której redaktorem, przy współredakcji ks. Leszka Adamowicza i ks. Krzysztofa Stoli, jest ks. Adam Kaczor z katedry Teologii i Norm Ogólnych Prawa Kanonicznego Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL, poprzedzona wprowadzeniem ks. prof. dra hab. Mariana Stasiaka zatytułowanym *Magisterium Kościoła a wolność badań naukowych*, została podzielona na trzy niezatytułowane części (I – s. 21-26; II – s. 27-101 i III – s. 103-160).

We w p r o w a d z e n i u (s. 7-20) Kierownik Katedry Teologii i Norm Ogólnych Prawa Kanonicznego KUL ks. prof. Marian Stasiak zaprezentował ważność

i aktualność podjętej na spotkaniu problematyki: *Magisterium Kościoła a wolność badań naukowych*. W swoim przedłożeniu Autor zauważa, iż *teolog we współczesnym społeczeństwie zyskuje nową, uprzywilejowaną pozycję także w relacjach do Magisterium Kościoła. Opuścił on zacisze klasztornej celi, nie ceni sobie spokoju czytelni bibliotecznej, wyszedł na zewnątrz, na arenę publiczną, chce być dowartościowany, między innymi na ekranie telewizora i w internecie. Wydaje się, iż czasami jego głos staje się atrakcyjniejszy od nauczania biskupiego*. Pociąga to za sobą nowe spojrzenie na relacje i stosunki Magisterium Kościoła – teologiczne badania naukowe, gdzie winny istnieć gwarancje doktrynalne dla prawdy objawionej. W sprawach doktrynalnych autorytet urzędowy należy do Magisterium Kościoła, w zakresie zaś poszukiwań teologicznych i rozwoju myśli kościelnej do teologów. Magisterium winno pozostawiać i konsekwentnie respektować należny dyscyplinom kościelnym obszar wolności, bez którego nie rozwija się żadna nauka. Teolog zaś, jak każdy przedstawiciel dyscyplin kościelnych, winien jest Kościołowi posłuszeństwo. Na koniec swego przedłożenia ks. prof. Stasiak stwierdza, że *Magisterium i teologia opierają się na odmiennych umocowaniach eklezjalnych i w różnych formach wyrażają swoją posługę, tym niemniej solidarnie współuczestniczą w odpowiedzialności wobec prawdy niosącej zbawienie*.

W części p i e r w s z e j (s. 21-26) zostały wydrukowane dwa listy przesłane na ręce Kierownika Katedry Teologii i Norm Ogólnych Prawa Kanonicznego KUL, pierwszy arcybiskupa Józefa Kowalczyka, Nuncjusza Apostolskiego w Polsce, drugi biskupa Piotra Libery, Sekretarza Generalnego Konferencji Episkopatu Polski.

Część d r u g a (s. 27-101) zawiera pięć referatów. Autorem pierwszego nt. *Nieomyślność w nauczaniu Kościoła* jest ks. prof. dr hab. Krzysztof Gózdź – KUL (s. 29-42). Zagadnienie to przedstawił w sześciu punktach: 1. Krótki zarys tworzenia się świadomości „nieomyślności” Kościoła; 2. Nieomyślność Kościoła; 3. Nieomyślność Kolegium Biskupiego; 4. Nieomyślność papieża; 5. Przedmiot i zakres nieomyślności Urzędu Nauczycielskiego Kościoła; 6. Teologia w służbie Bożego Słowa i w misji Kościoła. Autor zauważa, iż teologia, jak i sam teolog, z Kościoła wyrasta, Kościołem żyje i Kościołowi służy. Jest wiedzą ponadindywidualną, a teolog jest animatorem tej wiedzy. Bez Kościoła jako podmiotu i celu nie ma ani teologii, ani teologa. *Teologia jest zatem jednym z głównych ośrodków „komunikacji” wewnątrzkościelnej: umysłowej, intelektualnej i duchowej. Służy ona komunikacji między Magisterium Kościoła a wiernymi, między Magisterium a teologami*. Pełni też wewnątrz Kościoła funkcję krytyczną, informacyjną, oświecającą, dydaktyczną, katechetyczną, pedagogiczną, kulturotwórczą, artystyczną itp.

Drugie przedłożenie autorstwa biskupa dra Zygmunta Zimowskiego – gospodarza spotkania zatytułowane *Praktyka Stolicy Apostolskiej w obronie wiary* (s. 43-49) ukazuje najpierw długą i bogatą historię działania Kongregacji Nauki Wiary, która

w ciągu swej 450-letniej działalności aż pięć razy zmieniała swoją nazwę (Kancelaria Apostolska, Kongregacja Świętej Inkwizycji, Kongregacja Świętego Oficjum, Kongregacja Indeksu), a następnie omawia trzy dokumenty odnoszące się do zasad badania prawowierności doktryny oraz procedurę i charakter takiego badania.

W tej samej części ks. prof. Jerzy Syryjczyk z UKSW omawia *ochronę wiary w kanonicznym prawie karnym* (s. 51-68). Referuje on kwestię ochrony wiary z punktu widzenia kanonicznego prawa karnego. Idąc za podziałem przyjętym w Kodeksie Prawa Kanonicznego odrębnie przedstawia i analizuje przestępstwa skierowane przeciwko wierze boskiej i katolickiej, tzn.: apostazję od wiary chrześcijańskiej i herezję, a następnie przestępstwa nieposłuszeństwa w sprawach doktrynalnych, do których zalicza się: nauczanie doktryny potępionej przez Biskupa Rzymu lub sobór powszechny; odrzucenie prawd *de fide tenenda*; odrzucenie doktryny, która nie została zdefiniowana jako ostateczna. Ks. prof. Syryjczyk na koniec swego przedłożenia stwierdza jednoznacznie: *Posłuszeństwo w wierze nie wynika ze zwykłej pozycji zwierzchnictwa władzy kościelnej, która może wiązać wiernych określonym orzeczeniem z możliwością zastosowania kar w wypadku odmowy. Źródłem obowiązku jest Kościół, któremu Chrystus powierzył depozyt wiary, który w sposób szczególny spoczywa na władzy kościelnej. Wierni wraz ze swoimi pasterzami w różnym stopniu mają święcie strzec prawdy objawionej, wnikliwie ją badać, wiernie głosić i wykladać.*

Katolik i autorytet Nauczycielski Kościoła w świetle kanonów wstępnych księgi III Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. (s. 69-90) to temat czwartego przedłożenia referowanego przez Wojciecha Nowaka SJ z PWTW *Bobolanum* z Warszawy. Autor poddając analizie kan. 748 § 2, 750, 752 i 753 Kodeksu Prawa Kanonicznego oraz kan. 1364 § 1 i 1371, 1 próbuje odpowiedzieć na trudne i skomplikowane pytanie: czy prawodawca kościelny zobowiązując wiernych do przyjęcia oficjalnej doktryny dotyczącej wiary i obyczajów przedstawionej przez Urząd Nauczycielski Kościoła i grożąc sankcjami kanonicznymi za jej odrzucenie, a jednocześnie mówiąc, iż ludzie nie mogą być przez nikogo zmuszani do przyjęcia wiary katolickiej wbrew własnemu sumieniu (kan. 748 § 2), nie formułuje wewnętrznie sprzecznych norm prawnych i czy przypadkiem władza kościelna nie respektuje podstawowych praw osoby ludzkiej, jak prawo do posiadania własnych, niezależnych poglądów oraz wolności sumienia i wyznania? Obszerny tekst będący wnikliwą analizą norm prawnych, pozwala Autorowi na ostateczne stwierdzenie: *Z faktu, iż sumienie nie jest jedynym ani autonomicznym kryterium oceny prawdziwości jakiegóż nauki, wynika potrzeba jego formacji. Na tej drodze Magisterium stanowi dla katolika nieodzowną pomoc. Pojęciem, które „pośredniczy” między autorytetem a sumieniem, jest prawda. Kościół w tym względzie nie tyle chce sprawować rząd dusz, co pragnie służyć sumieniu, by – zwłaszcza w sprawach trudniejszych – doszło do poznania prawdy i przy niej*

trwało. Prawa do posiadania niezależnych poglądów nikt nie jest w stanie człowiekowi odebrać, gdyż jest ono nierozzerwalnie związane z jego osobową naturą. Dzięki temu jest on zawsze wolny i postawiony bezpośrednio wobec prawdy, która „nie inaczej się narzuca jak tylko siłą samej prawdy.

Ostatnim przedłożeniem sesji naukowej zamieszczonym w opracowaniu jest referat ks. prof. Czesława Bartnika z KUL zatytułowany: *Prakseologia prymatu papieskiego* (s. 91-101). Zagadnienie to zostało omówione w pięciu punktach: 1. Prakseologiczne przekształcenia prymatu; 2. Nowe zagrożenia prymatu; 3. Ożywienie prymatu *in praxi*; 4. Prymat w aspekcie zadania i obowiązku; 5. W nurcie historii zbawienia. Pełen odkrywczych treści tekst daje czytelnikowi możliwość dojścia do wniosku, iż prymat z natury swej skierowany jest ku pełni realizacji Kościoła Chrystusowego, a w doczesnym świecie spełnia się w żywym Kościele i stanowi objawioną kategorię w całej eklezjologii prakseologicznej i w *praxis* eklezjologicznej. Prymat – stwierdza Autor – *nie jest li tylko ideą, dekretem, faktem skrypturystycznym, czy władzą świecką. Jest rzeczywistością wyosobnioną, sposobem życia objawienia biblijnego. Drogą Królestwa Bożego przez ludzkość i jej dzieje. Jest wieczystą kontynuacją służby Chrystusa stwarzającego, dopełniającego stworzenie, odkupującego, promującego ludzkość w nieskończoność, eschatologizującego świat.* Prymat jest naczelną kategorią hermeneutyki chrześcijaństwa i autohermeneutyki Kościoła katolickiego.

W części t r z e c i e j opracowania (s. 105-160) zamieszczono ważniejsze dokumenty i kościelne akty ustawodawcze na temat prymatu i nieomyłności papieża, autorytetu Nauczycielskiego Urzędu Kościoła, ochrony wiary, zasad badania prawowierności nauki i powołania teologa w Kościele. Najpierw przytoczono tekst konstytucji dogmatycznej o Kościele Chrystusowym Soboru Watykańskiego I (1870 r.) *Pastor aeternus* (s. 105-110). Po nim można zapoznać się z normami na temat Urzędu Nauczycielskiego Kościoła i nauczycielskimi zadaniami Kościoła zawartymi w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 r. (kan. 1322-1326 i 2314-2319) i 1983 r. (kan. 747-755 i 1364 oraz 1371), a także z przepisami Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich na temat Magisterium Kościoła (kan. 595-606 i 1436. Zamieszczono również tekst listu apostolskiego motu propria *Ad tuendam fidem* Jana Pawła II z 18 maja 1998 r. wprowadzającego pewne przepisy do Kodeksu Prawa Kanonicznego i Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich, odnoszące się do obowiązku zachowywania prawd ogłaszanych w sposób definitywny przez Magisterium Kościoła. Na koniec tej części publikacji autorzy umieścili dokumenty Kongregacji Nauki Wiary, a mianowicie: Nowy sposób postępowania w badaniu prawowierności nauki *Sacra Congregatio* z 1991 r.; Zasady badania prawowierności nauki; Prymat następcy Piotra w tajemnicy Kościoła (materiały i akta z sympozjum o charakterze ściśle doktrynalnym nt. *Prymat Następcy Piotra*, które

odbyło się w Watykanie 2-4 grudnia 1996 r.); instrukcję o powołaniu teologa w Kościele *Donum veritatis* z 24 maja 1994 r.

Zaprezentowane opracowanie stanowiące dokumentację ogólnopolskiej sesji naukowej wykładowców prawa kanonicznego w wyższych seminariach duchownych z całej Polski jest publikacją ważną, potrzebną i godną zauważenia i polecenia nie tylko kanonistom, ale i teologom. Przedstawione referaty, jakże interesujące i aktualne w swej tematyce, stanowią ważne treści, które zapewne okażą się pomocne tak w dydaktyce prawa kanonicznego, jak też w posłudze dla Kościoła przez dzisiejszych alumnów, a w przyszłości kapłanów. Zamieszczony w trzeciej części publikacji bogaty zbiór norm prawnych i dokumentów Stolicy Apostolskiej w odniesieniu do prymatu i nieomyłności papieża, autorytetu Nauczycielskiego Urzędu Kościoła, ochrony wiary, zasad badania prawowierności nauki i powołania teologa w Kościele czynią książkę jeszcze bardziej atrakcyjną. Mam nadzieję, że refleksja nad zamieszczonymi w opracowaniu referatami uświadomi wszystkim zajmującym się dydaktyką i badaniami teologicznymi, a szczególnie kanonistom i teologom ważność i odpowiedzialność ich powołania i pracy. Zapewne będzie także stanowiła bogaty i ważny materiał do przemyśleń i podejmowania wyzwań tak dla seminariów duchownych, wydziałów teologicznych, jak i uniwersytetów.

Ks. Janusz Gręźlikowski

August Kardynał Hlond Prymas Polski, *Dzieła. Nauczanie 1897-1948, t. I*, Oficyna Wydawnicza Kucharski, Toruń 2003, ss. 928.

Jedną ze szczególnie znaczących postaci w historii Kościoła w Polsce jest Sługa Boży August H l o n d. Swoją działalnością – najpierw jako administrator apostolski Górnego Śląska oraz pierwszy biskup diecezji katowickiej, zaś później metropolita Poznania, Gniezna i Warszawy, Prymas Polski i Kardynał – wpisał się twórczo i dynamicznie w dzieje Polski. Zainteresowanie badawcze spuścizną *Wielkiego Prymasa II Rzeczypospolitej* – jak nazwał Kard. H l o n d a papież J a n P a w e ł II – jest bardzo duże, zatem z zainteresowaniem została przyjęta decyzja o publikacji całości jego zachowanej spuścizny.

Prezentowana pozycja – redagowana przez ks. Jana K o n i e c z n e g o SChr – stanowiąca I tom *Dzieł* ma przypomnieć wkład, jaki włożył Kard. A. H l o n d w kształt wiary i religijności Polaków. Opublikowany tom oraz zapowiedziane kolejne są owocem kilkuletnich prac Redaktora, który w dochodzeniu diecezjalnym postępowania kanonizacji Sługi Bożego Augusta H l o n d a pełnił funkcję nota-